

Debesuota, dieną 78 laipsniai,
naktį 56.
Saulė teka 6:24, leidžiasi 7:12.

7c

NAUJIENOS

THE LITHUANIAN DAILY NEWS

The First and Greatest Lithuanian Daily in America
NAUJIENOS
The Lithuanian Daily News
Published by The Lithuanian News Publishing Co., Inc.
1739 So. Halsted St., Chicago 8, Ill.
HAYmarket 1-6100
Over One Million Lithuanians in The United States

VOL. XLV.

Price 7c

Midwest Inter-Library Center
Chicago, Ill.
5721 Cottage Grove Ave.
Gratis

Antradienis, rugsėjo-September 9 d., 1958 m.

Kaina 7c

212

CHRUŠČEV LIEPIA ATITRAUKTI 7-TA LAIVYNA

HAMMARSKJOLD BANDO SUSODINTI ARABŲ VADUS PRIE VIENO STALO

JT DAG PLANUOJA VID. RYTŲ VIRŠUNIŲ KONFERENCIJĄ

AMANAS, Jordanija. — Jungtinių Tautų generalinis sekretorius Dag Hammarskjöld pirmadienį atskrido iš Bagdado pas Jordanijos karalių Husseiną tęsti prieš porą savaitių užvestą pasikalbėjimą, kokiomis sąlygomis karalius sutiktų atitraukti anglų kareivius iš Jordanijos teritorijos.

Hammarskjöldas yra slapto derybų šalininkas ir mažą ką sako, kokių vaisių jis yra atsiekęs. Bet iš jam artimų šaltinių yra žinoma, kad Husseiną reikalauja JT garantijų, kad atitraukus anglų kareiviams, nei Nasseris (Jungtinė Arabų Respublika), nei Irakas, valdomas Nasserio idėjų draugo gen. Kassem, nesikėsins versti Husseiną iš Jordanijos karaliaus sosto.

Jungtinių Tautų generalinis sekretorius planuoja suvesti visus arabų vyriausybės vadus — karalius, prezidentus ir diktatorius — prie bendro derybų stalo. Jis mano, kad Arabų Lyga, kuriai priklauso 10 valstybių, ir kurios sudarė "taiką" Jungtinėse Tautose, įteikdamos bendrą pasiūlymą, kaip likviduoti krizę Vid. Rytuose, jam padės suaukti arabų "viršūnių" konferenciją.

Islandijos silkės — konferencijos tema

Skandinavijos premjerai kritikuoja anglų elgesį

KOPENHAGA, Danija. — Norvegijos, Švedijos ir Danijos vyriausybės vadai suvažiuavo į metinę Skandinavijos tarybos konferenciją.

Joje svarstomi ir Islandijos vaidai su Anglija dėl pastarosios žvejų smelkimosi į Islandijos pakraščius žvejoti silkės. Žvejyba yra pagrindinis islandų pragyvenimo šaltinis.

Skandinavijos tarybos konferencijoj buvo išrikiuoti anglai už žvejų įtaką patrinkų pagalba. Pasisakyta ir prieš Islandijos vyriausybės kietasprandiską nusistatymą ir nenorą ieškoti kompromiso.

Vaidai prasidėjo po to, kai Islandija savivališkai pratęsė 4 mylių pakraščio zoną iki 12 mylių. O anglų žvejai to nepripažįsta. Jie smelkiasi ir žuvingus vandenius iki senosios ribos, nustatytos Hagos teismo.

(Pagal tarptautinę teisę pakraščio teritorinė zona eina 3 mylios nuo krantų. Hagos teismas yra davęs leidimą Norvegijai ir Islandijai pratęsti zoną iki 4 jūrmylių).

NEW YORKAS-LONDONAS PER DESIMTĮ VALANDŲ

LONDONAS. — Pan American sprausminis lėktuvas (Boeing 707) pirmadienį atliko bandomąją kelionę iš New Yorko į Londoną per 10 valandų ir 22 minutes.

Lėktuvas pakeliui sustojo Gander (Newfoundland) ir Shannon (Airijos) aerodromuose.

SALK GAVO \$252,000

PITTSBURGH. — Dr. Jonas Salk, serumo prieš polio ligą išradėjas, gavo iš National Foundation \$252,000, kad jis galėtų atsiduoti moksliniams tyrimams be jokių piniginių rūpesčių iki grabo lentos.

IŠ VISO PASAULIO

Buęs "Molotov" švedijoj.

STOCKHOLMAS. — Iš Kronštato uosto prie Leningrado atplaukė Sovietų sunkusis kreiseris "Spalio Revoliucija", lydimas mažesnio laivo-naikintuvo. Kol Molotovas buvo valdžioje ir Chruščevo malonėje, kreiseris nešiojo jo vardą. Keleivinis laivas, palaikęs susisiekimą tarp Leningrado ir Londono, per Stockholmą, irgi vadinosi "Molotov", kol buęs premjeras ir užsienio reikalų ministeris neatsidūrė "tremty", ambasadorium Mongolijoje.

Premijoj japonų filmą

VENECIJA, Italija. — Tarptautiniame filmų festivaly pirmą premiją gavo japonų filmas "The Rickshaw Man". Geriausias aktorius paskelbtas britas Alec Guinness už jo vaidmenį filme "The Horse's Mouth". Geriausias aktorės trofėja atiteko italei Sophia Loren už rolę "The Black Orchid" filme.

12-ta sinagoga Vokietijoje

BONA, Vokietija. — Šeštadienį Duesseldorfe atidaryta naujai pastatyta sinagoga. Po karo V. Vokietijoje pastatyta 12 žydų maldos namų. Kanceleris Adenaueris pasiuntė sveikinimą, kuriame pripažino žydų kultūrinius ir ekonominius nuopelnus ne vien Vokietijoje, bet visoje Europoje. Prieš Hitlerio atėjimą Duesseldorfe buvo 3,500 žydų. Iš jų išliko gyvi tik 55. Šiandien šio žydų bendruomenės yra vėl 1,000 narių.

Čilė išrinko prezidentą

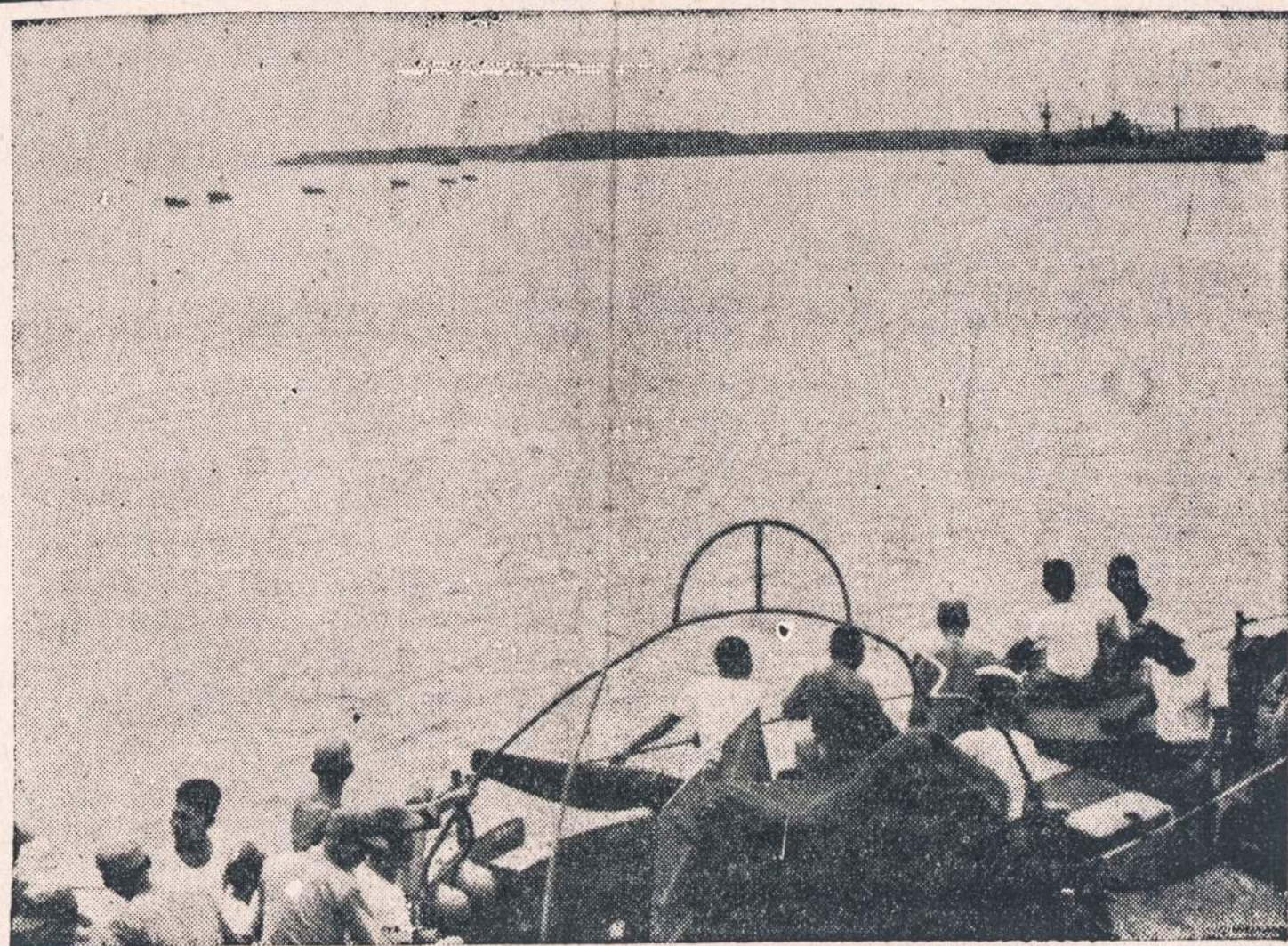
SANTIAGO, Čilė. — Respublikos prezidentu išrinktas konservatorių kandidatas senatorius ir buęs finansų ministeris Joge Alessandri, 52 metų viengūnis. Pastaruosius 20 metų Čilę valdė kairiosios partijos. Alessandri jas kaltina už gyvenimo pablogėjimą. Jis sudarys specialistų vyriausybę, kuri busianti nepriklausoma nuo partijų.

Raudonojo caro dovana

AMERIKOS KAPITALISTUI
MASKVA. — Sovietų valdžia įteikė Clevelando pramonininkui Cyrus Eaton "troiką", tai yra rusų turuolių specialų briką, pėkintą trimis arkliais. Eaton ir jo žmona "troika" važinėjo po Maskvos hipodromą, žiūrėdama 500 publikos. Sovietų valdžia atsiųsianti specialų trenerį, kurs Eaton Arcadia farmoj pamokys, kaip šerti ir užlaikyti troikos arklius. Eaton pareiškė, kad dovanotoji "troika" esąs "susi-pratimo vežimas taro dviejų tautų".

Perplaukė Anglų kanalą

DOVER, Aglija. — Paul Heron, 36 metų, iš Sacramento, Calif., pereitą sekmadienį perplaukė 36 mylių Anglijos kanalą nuo Cap Gris Nez Prancūzijoje iki Doverio Anglijoje per 12 valandų. Greitumo rekordas yra 10 val. ir 50 minučių.

Vienas JAV 7-jo laivyno karo laivas ant inka o prie Pescadores salų Makung uosto. Priešakyje jūrininkai darbuojasi kito JAV laivo denyje. 7-sis laivynas pradėjo lydyti nacionalistų kinų tiekimo transportus į Quemoy per komunistų ką tik nustatytą 12 mylių pakraščio zoną.

JAV SĄJUNGININKAI NEKARIAUTŲ DĖL SALELIŲ KINIJOS PAKRAŠTŲ

AMERIKA NORI PARODYTI, KAD JI NĖRA "POPIERINIŲ TIGRŲ", KAIP IŠ JOS JUOKIASI AZIJOS KOMUNISTAI

MANILA, Filipinai. — Vienas iš stipriausių ir geriausių Amerikos sąjungininkų Tolimuosiuose Rytuose, Filipinai, yra nusistatę neiti Čiang Kai-šekui į pagalbą ginti Quemoy ir Matsu salas Kinijos pakraščiuose, jei į jas veržtųsi komunistai iš sausumos.

Išskyrus Tautinę Kiniją, sunku surasti ir sąjungininką, kuris pritartų Eisenhowerio-Dulles nusistatymui rizikuoti visuotiniu atominiu karu dėl anų kelių salelių.

Viceprezidentas Nixonas, aiškindamas šitokią griežtą politiką, pasakė anadien, jog pakraščiu gynyba yra susijusi su laisvės visų Pietryčių Azijos tautų. Amerika turinti padaryti galą Kinijos komunistų tyčijimams, esą Amerika yra tik "popierinis tigras", kurio dantys nepavojingi, nes neįveikė Korėjos kare komunistų pajėgų, nors Amerikos pusę kariavo dar 15 kitų salelių.

Patariai lkei tartis su Mao-Tsetungu

New Yorko bankininkas James Warburg parašė prez. Eisenhoweriui laišką, ragindamas susitikti Havajuose ar kurioj kitoj patogioj vietoj su Kinijos komunistų prezidentu Mao-Tsetungu ir išsikalbėti, kaip išspręsti Formozos konfliktą taikiu būdu.

Warburgo siūlymu, pasitarimuose turėtų dalyvauti ir JT gen. sekretorius Hammarskjöldas, o prezidentą Eisenhowerį turėtų palydėti pora senatorių iš užsienio politikos komiteto.

Pakraščių salos kelia pavojų

Minėtas finansininkas ir politikas rašo telegramoj prez. Eisenhoweriui, jog nacionalistų valdomos salelės Kinijos pakraščiuose visą laiką provokuos ginčluotą konfliktą.

Jo manymu yra sunku įrodyti, kad teisiškai salos priklauso Čiang Kai-šekui. (Pav. Amerika ir kitos Vakarų šalys gerbia Sovietų savivališką nutęsimą pakraščiu vandenų zonos nuo 3 iki 12 mylių, bet ignoruoja komunistinės Kinijos panašų nusistatymą).

Warburg sako, kad niekas kitas taip negraso laisvojo pasaulio sąjungininkų vienybei, kaip perspektyvos pradėti atominį karą dėl tų salelių komunistinės Kinijos pašonė.

Vėliausios žinios

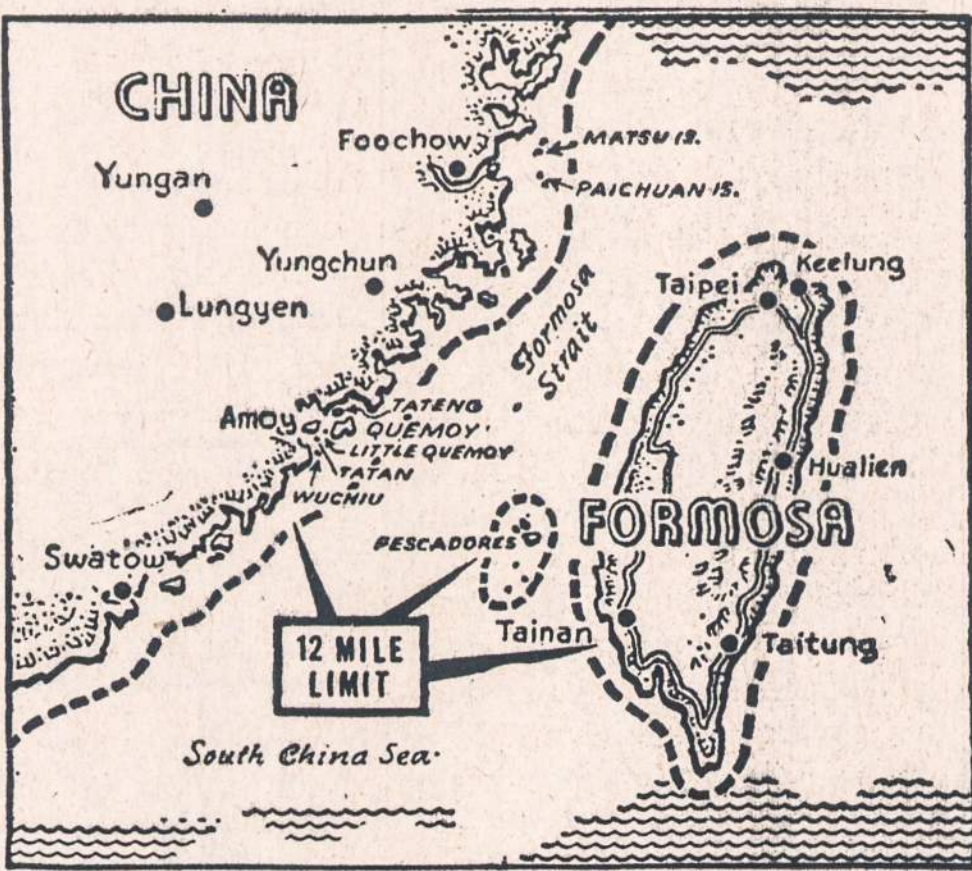
— AEC praneša, kad ji Pacificke baigė šios vasaros atominių - vandenilinių bombų ir kitų branduolinių ginklų bandymus. JAV sutinka derėtis dėl bandymų sustabdymo iš pradžių vienu metu laikotarpiui. Derybos numatytos Genevoj spalio 31 dieną.

— Anglija praneša, kad raketos galva, paleista iki 300 mylių į aukštį, grįžo nesudegusi į žemę per bandymus Pacificke salose. Anglai tai laiko svarbiu žingsniu jų projektui paleisti žemės satelitą.

— Dr. Werner von Braun, buvęs vokiečių, dabar Amerikos raketų ekspertas, kalbėjo Wesley universitete, Conn., kad už 10-15 metų žmogus galės nukeliauti į mėnulį ir laimingai grįžti į žemę.

— Venezuelos darbininkų unijos paskelbė streiką, kad tuo priverstų valdančiąją juntą sutramdyti karo policiją, kuri sekmadienio naktį bandė nuversti įsijungti ir grąžinti vėl diktatūrą. Valdžios junta, kuri ruošia kelią demokratiniams rinkimams, sukilimą likvidavo, padedant ne tik ištikimais kariuomenės, bet ir civiliams gyventojams, darbininkams, studentams.

— Little Rock, Ark., mokyklų taryba savo prašyme JAV aukščiausiajam teismui užmetė federalinei vyriausybei, jog ji reikalauja skubios mokyklų integracijos, neatsižvelgiant gyvenimo sąlygų. Taryba prašo laiko, kad rasinis įkarštis atvėstų.

Žemėlapis rodo naujai Kinijos komunistų nustatytą jūrų pakraščio 12 mylių zoną, kuri nustatyta ne tik Kinijos sausumio, bet ir Quemoy, Matsu ir Formozos pakraščiams, kurie įtraukti į "Kinijos liaudies respublikos" teritoriją.

Sovietų diktatorių atsiumtė prezidentui notą dėl Formozos

Kinijos užpuolimą Kremlius valdovas laikytų karo paskelbimu pačiai Sovietų Sąjungai

MASKVA. — Sovietų radijas pasiskubino pranešti, kad pirmadienį JAV ambasada gavo premjero Nikitos Chruščevo notą, adresuotą prezidentui Eisenhoweriui su įspėjimu nepa- liesti komunistinės Kinijos.

Kremlius diktatorių pa- grasino, kad Amerikos užpuo- limas prieš Kiniją automatiš- kai įveltų į karą ir Sovietų Sąjungą, nes tokį užpuolimą jis laikytų karo paskelbimu jo kraštui.

Nikita Chruščev nurodė, jog Amerikos 7-to laivyno žygiai Formozos vandenyse ir Kini- jos pakraščiuose, kaip nacio- nalistų laivų lydyjimas į Que- moy salą sudaro didelį pavojų visuotiniam pasauliniam karui iškilti. Norėdama šio pavojaus išvengti, Amerika turinti savo laivyną atitraukti iš Formozos vandenų ir likvi- duoti karines bazes pačioj For- mozoj.

Mao laukia derybų

Komunistinės Kinijos galva Mao Tse-tung sutiko su prez. Eisenhowerio pareiškimu pra- dėti taikos derybas Varšuvoj, (Lenkijoje), tarp JAV ir Pei- pingo ambasadorių Jacob Beam ir Wang Ping-nan.

Jis turįs viltį, kad šios derybos galinės duoti naudini- gų vaisių, "jei abi šalys paro- dys aiškų norą išspręsti kon- fliktą taikingu būdu".

Ta proga Mao pabrėžė kalti- nimų Amerikos "imperializ- mui" už įtampos kėlimą visame pasaulyje ir pasikėsinimą "pavergti" dar daugiau tautų.

Vėl bombarduoja Quemoy

Pirmadienį, po 40 valandų pertraukos, Kinijos komunistų pakraščiu artilerija vėl pradėjo bombarduoti Que- moy ir kitas nacionalistų val- domas salas.

11 valandų laikotarpiu ko- munistų artileristai paleido į salas virš 53,000 sviedinių. Vienas Čiango laivas, atplau- kęs iš Formozos su ginklais, išlėkė į orą Quemoy pakraščiu. Padedant Amerikos karo lai- vams, sekmadienį ir pirmadienį Tautinė Kinija pajėgė pasiųsti į Quemoy salą keletą laivų vilkstinių su maistu ir ginklais.

Komunistai, atidarydami iš naujo artilerijos ugnį, nori su- trukdyti laivų įskrovimą. Ta- čiau Amerikos karo laivų, priplaukiančių 3 mylias iki Quemoy salos ir 7 mylias iki žemyno pakraščio, komunistų artilerija nebombarduoja, nors ir šaukia, kad jie pažeidi- nėja jų teritoriją. (Komu- nistinė Kinija paskelbė, kad pakraščio teritorija dabar baigiasi ne 3 mylias nuo kran- tų, bet 12 mylių. Amerika to nepripažįsta.)

Numušė 7 Mig naikintuvus

Čiang Kai-šeko lakūnai, ap- rūpinti Amerikos Sabre ir kt. moderniais gynybos lėktuvais, pirmadienį numušė 7 komu- nistų naikintuvus, Sovietų ga- mybos MIG.

Oro kautynės išsivystė Ki- nijos žemyno erdvėj Swatow provincijoj. Tautinės Kinijos lėktuvai bandė sunaikinti ko-

munistų pakraščiu baterijas, kurios bombarduoja Quemoy ir kitas salas.

JAV pralaužė blokadą

JAV 7-to laivyno vadas ad- mirolas Wallace Beakley pa- sakojo korespondentams, kad po padarytos pradžios sekma- dienį, jo jūrų pajėgos visą lai- ką lydys ir saugos Tautinės Kinijos laivus, gabenančius iš Formozos ir Pescadores salų maistą, ginklus, kareivius į salas Kinijos pakraščiu.

Jei ne Amerikos karo laivai, komunistų laivynas būtų su- stabdęs Čiango laivų priplau- kimą į ginklų bei maisto pris- tatymą pakraščiu salų gynė- jams.

JAV aviacijos štabo virši- ninko pavaduotojas gen. Curtis Le May atskrido į Taipei aptarti orinę strategiją su T. Kinijos aviacijos vadais. For- mozų laukiamą daugiau ir pačių naujausių Amerikos naikintuvų, kurie galėtų dra- šiai stoti į kovą su Sovietų gamybos "Migais".

Kapitalizmo ateitis juoda, sako Toynbee

Laisvoji iniciatyva dėl pelno esanti kenksminga

CAMBRIDGE, Mas's. —Har- vard Business School metinėje konferencijoje buvo pakviestas pasakyti kalbą ir garsusis ang- lų istorikas Dr. Arnold Toyn- bee.

Istorikas, kalbėdamas šioj ka- pitalizmo sistemos tvirtovė, pasakė, kad jo akimis žiūrint Amerikos laisvoji iniciatyva su- silauks vis daugiau bėdų nau- jojoj pasaulio santvarkoj. Jis pabrėžė:

"Visuomenės vystymasis per pastaruosius 50 metų suvaržė laisvosios iniciatyvos asmeni- niam pasipelnymui galimybes... Mes nebegalime pakęsti priva- čios iniciatyvos blogybų".

Mikojan pasirodys JAV televizijoje

Del teniso turnyro programą reikėjo savaitę atidėti

NEW YORKAS. — Remian- tis JAV-SSSR kultūrinio ben- dradarbiavimo sutartim, NBC pagaminsu Sovietų pirmuoju vicepremjuru Mikojanu pasikal- bėjimą, kurį turėjo perduoti pe- reitą sekmadienį "Youths Want to Know" programoje.

Bet dėl vykusio ir užsėsusio pasaulinio teniso turnyro, pro- gramą su Mikojanu teko atidėti iki kito sekmadienio.

Amerikos televizijos tinklu kita Chruščev. Po kultūrinio jau yra pasinaudojęs pats Ni- bendradarbiavimo sutarties pa- sirašymo pažadėta ir JAV vy- riausybės, visuomenės vadus prileisti prie Sovietų televizi- jos.

Vilnius - Lietuvos darbo sąjūdžio lopšys

Sakome, kad Vilnius yra istorinė Lietuvos sostinė, kad jame yra gražiausi lietuviškosios architektūros ir meno paminklai, kad jame šio šimtmečio pradžioje ant anų istorinių pamatų augo lietuviškoji dvasia ir kultūra... Daug kas apie Vilnių sakoma, ir visiškai teisingai, tik platesniems skaitytojams sluoksniams galėtų būti ne kažin kiek daug žinoma, kad Vilnius yra savo metu buvęs taip pat ir Lietuvos darbo sąjūdžio lopšys.

Tai pripažįsta net ir dabartiniai Lietuvos istorijos apžvalgininkai ir Vilniaus istorikai. Tik jie, įprastu juos būdu, tikrąsias to sąjūdžio pradinius ir vadovus nutyli, minėdami paprastai tik savo "šventųjų" vardus ir už jų dangstydami visą veiklą.

Štai 1956 m. Vilniuje išleisti J. Jurginio ir V. Mikučiano parašyti knyga "Vilnius — Tarybų Lietuvos sostinė", palyginti, gana plačiai aptaria ne tik sukilimus, kiek jie susiję su Vilniumi, bet ir darbininkų judėjimą, prasidėjusį 19 amž. gale.

Toje knygoje teisingai sakoma, kad 1890 metais Vilniuje, šiaip prekybos, o ne pramonės centre, būta vis dėlto jau daug imonių, kuriose būdavo dirbama neįmoniškoje sąlygoje ir labai ilgas valandas. Dėl to dar prieš tuos metus darbininkai vienu kitu bandydavo streikuoti ir reikalauti darbo laiką sutrumpinti iki 10 valandų. 1894 m. kai kuriose amatininkų dirbtuvėse darbininkai, atidurbę po 10 valandų, pradėjo mesti darbą ir išsivaikščioti. Savininkai norėjo atleisti ketletą darbininkų, tada prasidėjo streikas, kuris užsitęsė net 7 savaites, bet buvo laimėtas.

Šitoje knygoje taip pat pažymėta, kad tie pirmieji streikai yra kartu ir profesinių sąjungų kūrimosi užuomazga. Ilgesnis streikas išsėmė darbininkų ištęklus, ir dėl to buvo įsteigtos kovai vest kasos. Jų įnašus sudarydavo darbininkų įmokėjimai, o išleidžiama būdavo sąsialpai ir streikuojantiems paremti. Minima, kad 1895 m. tokioms kasoms priklausė jau 850 darbininkų. Minimas 1892 m. gegužės pirmosios susirinkimas miške už miesto, kuriame dalyvavo apie

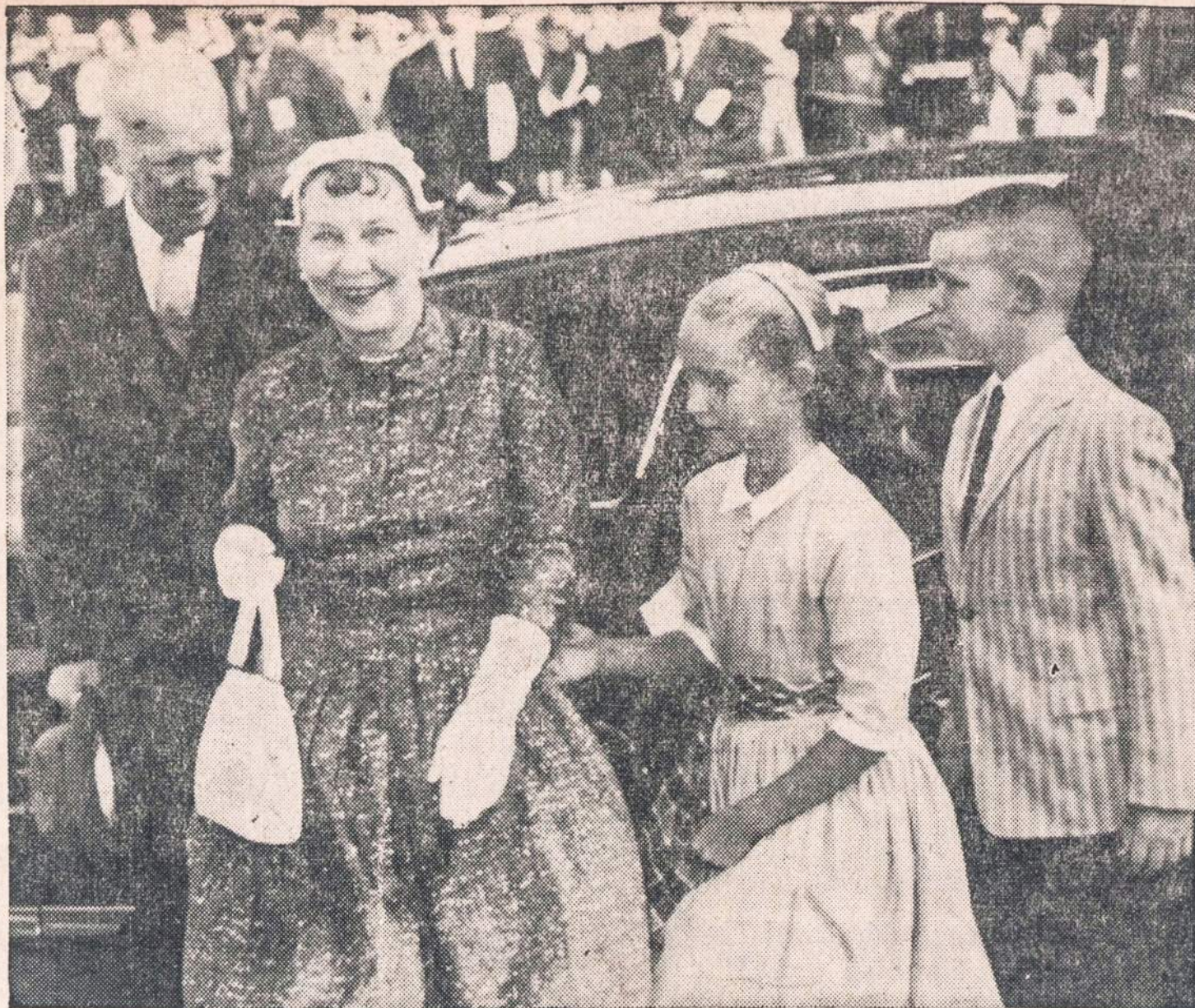
100 darbininkų, priklausiusių toms kasoms, ir 1895 m. tokios jau net dvejų iškilimų, kuriose dalyvavo apie 250 darbininkų. Nenuneigiamas nei tas faktas, kad 19 amž. paskutiniame dešimtyje Vilniuje susikūrė socialdemokratų grupė, kuri užmezgusi ryšį su Maskvos, Peterburgo ir Kijevo darbininkų organizacijomis ir padėdavusi gabenti iš užsienio rusišką nelegalią literatūrą.

Netrukus belgi šitos šykščios žinios imamos dangstyti Lenino vardu. Čia vietiniai socialdemokratai 1894 m. studijavo slapta Vilniun atgabentąjį Lenino veikalą "Kas yra liaudies draugai" ir kaip jie kariauja prieš socialdemokratų". 1895 m. čia lankėsis Leninas (dar pažymima, kaip jis apstatė žandarus). O visa Lietuvos socialdemokratinė organizacijų steigėjo ir vadovo garbė atiduodama Feliksui Dzeržinskiui.

Turint galvoje tą šališkumą, kuris perdėm krinta į akis Jurginio ir Mikučiano "istorijoje", nebeverta dėl to sekti ir kitų su darbininkų revoliuciniu judėjimu susijusių įvykių, susijusių su Vilniumi, ir tenka pasidairyti kitų šaltinių.

Tiesa, kad lenkai Vilniuje turėjo savo socialdemokratinę organizaciją, kurios vadovybė buvo Dzeržinskis ir kuri turėjo ryšį su Lietuvos Socialdemokratais. Taip pat tiesa ir nenuginėjama dar, kad 1896 metais Vilniuje buvo įkurta Lietuvos Socialdemokratų Partija, kuri vadovavo Vilniaus ir visos Lietuvos darbininkų judėjimui ir kurios steigėjais ir pirmaisiais vadovais buvo Dr. Andrius Domaševičius ir Alfonsas Moravskis.

Lietuvos Soc. Dem. Partija išsiskyrė savo nacionaline programa iš kitų Rusijos ribose buvusių socialdemokratinų partijų tuo, kad ji tarp savo siekimų įsirašė laisvos ir demokratinės Lietuvos respublikos sukūrimą ir to siekimo nuosekliai laikėsi ir 1918 metais, o kiti didžiuliai jos tikslai ir uždaviniai buvo social-ekonominiai ir dėl to Partija nuėjo dirbti tarp darbininkų, amatininkų ir net tarp ūkininkų, kiek visas tas darbas ir kova buvo susiję su politiniu pasipriešinimu prieš carizmą.

Prezidentas ir Mrs. Eisenhower, lydimi dviejų savo vaikų, Barbara Anne 9 metų ir David 10 metų, dalyvauja pamaldose JAV laivyno koplyčioje Newporte.

Partija kūrėsi Vilniuje, pradėjo ten pirmuosius savo žingsnius ir iš ten mezgė ryšius su viso krašto darbininkija, amatininkais ir ūkininkais ir stiprinosi bei grūdinosi kovose.

Dėl darbo sąlygų sutinka tiek naujųjų "istorikų", tiek ir socialdemokratų teigimai: darbininkai būdavo verčiami dirbti po 14—16 valandų ir dar biaužiausiose sąlygose. Pramonė buvo menka dar, dėl to daugiausia darbininkų buvo sutraukę amatai. Kad nuo amatų darbininkų Partija pradėjo savo sunkųjį darbą, būta ir priežasčių. Tie darbininkai jau turėjo savo organizacines tradicijas.

Darbininkai, partijos kūrėmosi metais jau sugebėję parodyti savo jėgą, josios suorganizuoti masiškai pradeda laimėti streikus ir tuo sužadina dar didesnius miesto varguomenės sluoksnius prisidėti prie kovos. Laimėjimai sukelia rusų žandarus prieš Partiją, 1899 metais suimamas visas Partijos branduolys. Apie 50 žmonių įkalinama ar ištremiama, o tarp jų ir Dr. A. Domaševičius.

Pačioje darbo pradžioje Partijos buvo dirbama tik su miesto darbininkais ir daugiausia Vilniuje. Gegužės Pirmoji imta švęsti jau 1894 m., bet tas šventimas kasmet įgauna vis masiškesnį pobūdį. Kovojava ir politinėje srityje — už išsilaisvinimą iš carizmo ir demokratinės Lietuvos atkūrimą. Visas darbas ir kova buvo vedama ir žodžiu ir raštu, nes viską atlikti vien žodžiu ano meto sąlygomis nebuvo įmanoma dėl darbininkų išsibartymo smulkiosse įmonėse ir dėl įtemptų policijos persekiojimų. Pastarąją priežastį aiškiai patvirtina Partijos aktyvo suėmimas 1899 metais.

Dėl to Partija leido nelegalius laikraščius, atsisaukimus ir brošiūras. Pati gyviausia ir judriausia priemonė būdavo atsisaukimai, kuriais keliama streikai, politinės demonstracijos, ir viso atsiliepiama į bėgamojo meto įvykius.

Pirmasis laikraštis pasirodė Partijos gimimo — 1896 metais. Tai buvo "Lietuvos Darbininkas". Su pirmaisiais savo gimimo metais pradėjusi leisti dar ir brošiūras. Partija išleido jų dešimtimis.

Gyvu žodžiu ir raštu vardama savo darbą, Partija, kad ir turėdama sunkių nuostolių suimtaisiais ir įkalintaisiais, vis dėlto netrukus galėjo pasidžiaugti darbo vaisiais. Sumintųjų ir kalėjimuosna padėtų vieton atėjo naujos jėgos, daugiausia iš kaimo kilęs akademinis jaunimas. Jis atstatė organizacijos stiprybę pačiame Vilniuje ir išėjo taip pat organizuoti dvarų darbininkų ir ūkininkų.

Tarp šito visą energiją ir jėgas organizaciniam darbui anuomet atidavusiųjų tenka ypaci išskirti Steponą Kairį, inžinierių, ir vėliau universiteto profesorių, kuris jau daugiau kaip 50 metų be pertraukos dirba darbininkų organizavimo ir kartu socialdemokratinės minties skleidimo darba.

Šiuo metu jau socialdemokratinės veiklos patriarchas, jis anuomet stėjo su savo draugais pakeisti suimtųjų ir ištremtųjų veikėjų ir nebepasitenkino vien Vilniun ar Kaunu. Jų pastangomis 1905 m. Lietuvos dvaruose prasidėjo streikai, kurių metu buvo reikalaujama geresnių sąlygų.

Ta iš Vilniaus, kaip centro, jis anuomet stėjo su savo draugais pakeisti suimtųjų ir ištremtųjų veikėjų ir nebepasitenkino vien Vilniun ar Kaunu. Jų pastangomis 1905 m. Lietuvos dvaruose prasidėjo streikai, kurių metu buvo reikalaujama geresnių sąlygų.

Šią Partijos ir visą darbininkų sąjūdžio ir jo vadovų veiklą plačiai aptaria ir tie lietuviškieji tremties istorikieji šaltiniai, pateikiamieji tokių mūsų didžiųjų vyrų, kaip Dr. Kazio Griniaus (Atsiminimai ir Mintys I, 1947) ir prof. Mykolo Biržiškos (Lietuvių tautos kelias, I, II, 1952-1953). Ten iškeliama tai ne vien kaip nuopelnas lietuviškajai darbininkijai, bet ir visai lietuvių tautai ir Lietuvai.

Dr. K. Grinius, vienas iš pačių veikliųjų ano meto varpininkų - liberalų, savo atsiminimuose kaip tik itin dažnai mini pačią Lietuvos Socialdemokratų Partiją ir jos žmonių darbus ir savo santykius su jais. Taigi juk ir patys varpininkai 1894 metais sudarytoje savo komiteto programoje 27-tuoju punktu buvo štai ką numatę: "Studijuoti socializmo mokslą, kuris žada gerinti skriaudžiamųjų darbininkų padėjimą ir plėsti demokratijos ribas; savo keliu — dar platinti socialistinio turinio rašinius, pv. "Genių Dėdė", "Krumplių Joną", "Kas yra ir kas bus", nes, be kita ko jie padeda griauti caro santvarką". (Atsiminimai ir mintys 185 psl.).

Dr. K. Grinjus su kai kuriais kitais varpininkais ne

tik nesitolino nuo socialdemokratų, bet ėjo jiems talkon savo raštais, vieno tik norėdami, kad lietuviai, kad Vilnius lietuvių ir kad Vilniaus organizuotieji darbininkai bent žinotų šią talką. Jie norėjo "priešais P.P.S. (Lenkų Socialistų Partija) pastatyti L.S.D.P., arba Dr. A. Domaševičių priešais Iz. Pilsudskį, miestų lietuvinimą prieš lenkinimą" (142-143 psl.). L.S.D.P. dėl tos talkos nudžiugusi. O Vilnius lietuvių. Prof. Aug. Janulaitis rašė: "Mūsų Senovėje", kad Vilniaus varžytynės 1892—1905 m. laimėjo ne Pilsudskis, bet Dr. Domaševičius, 1905-07 m. revoliucijos metu P.P.S. bus nusto- jusi visų savo Vilniuje suėinančių darbininkų tarpe organizacijų. Darbininkai buvo perėję į Lietuvos Socialdemokratų (A. Domaševičiaus) Partiją. Laisvoj konkurencijoje Pilsudskis pralaimėjo ir Vilnių paskiau buvo užvaldęs klasta ir su Zeligovskio kariuomene" (138 psl.).

Panašių plačių duomenų pateikia ir prof. M. Biržiška, pats stipriai suaugęs su Vilnium tiek darbais, tiek širdimi. Jis kalba apie Domaševičiaus populiarumą ir vėl patvirtina lygiai tą patį, ką ir Dr. K. Grinius, dėl Vilniaus darbininkų tolimo nuo lenkų. Jis rašo: "LSDP-ai teko vesti sunkią kovą ne tik prieš caro vyriausybę, bet ir prieš pretenduojančią į Vilnių Juozapo Pilsudskio vadovaujamą lenkų socialistų partiją (PPS-Polska Partija Socjalistyczna). Vilniaus darbininkams — ne tik lietuviškai, bet ir lenkiškai ar gudiskai kalbantiems — eslediečiai buvo artimesni, lyg ir savėsni, už pilsudskinius lenkus, tad Domaševičiaus ir jo draugų įtaka darbininkų tarpe vis augo "pepepesų" ne-naudai. LSDP rīšo sulenkėjusį ir maskolinamą Vilnių su visa Lietuva, įgydama taip pat savo darbui pritarimą, iš dalies ir parėmimą tų "varpininkų", kurie domėjosi socializmu (sūdavių gydytojų Stasio Matulaičio, Juozo Bagdono ir Kazio Griniaus), paskiau patraukdama ir jaunesnius "varpininkus" (Lietuvių tautos kelias, 55-56 psl.).

Vilniaus darbininkija laikėsi apie veikliuosius lietuvius iki pat Pilsudskio valdžios atėjimo. Užėmęs Vilnių, Pilsudskis pirmiausia atsikersijo savo buvusiems varžovams, o taip pat nuslopino ir darbininkškieji sąjūdį, nes tai jam neberūpėjo jau. O pats Vilnius, gimęs savyje darbininkškieji sąmoningumą ir nešęs jį į visą Lietuvą, o taip pat ėjęs lietuviškos stiprybės paties pajėgiausiojo židinio pareigas, kelioms dešimtims metų buvo priverstas beveik užgesti ir nutilti.

"Darb. Balsas".

Mes mokame Aukštą Dividendą

MIDLAND
Savings and Loan Association

PER 40 METU VISU LIETUVIŠKŲ KOLONIJŲ SAUGIAUSIA IR PELNINGIAUSIA TAUPYMO BENDROVĖ

4038 Archer Avenue Tel. LA3-6719
AUGUST SALDUKAS Prezidentas

'NEPAPRASTAS IŠPARDAVIMAS DIDELES NUOLAIDOS

Įvairiausios rūšies pečių. Kas turi gazo leidimą, tam mes geromis sąlygomis parduosime UNIVERSAL, SIEGLER, MOORE arba kitos geros gamybos gerą pečių. Pirkite dabar ir apsirūpinkite visai žiemai.

Nuo \$86.00 ir aukščiau
F. A. RAUDONIS ir N. BERTULIS, Sav.

ROOSEVELT FURNITURE CO.
2310 W. Roosevelt Road Tel.: SEeley 3-4711
Sėkmadieniais atdara nuo 11:00 iki 4:30 po pietų.

PRADĖK TAUPYTI ŠIANDIEN, - TURESI RYTOJ!

Taigi pradėk taupyti šioje lietuviškoje įstaigoje. Kiekvieno taupytojo indėliai yra apdrausti iki \$10,000.00

BRIGHTON SAVINGS and LOAN ASS'N
4071 Archer Ave. Tel.: LAfayette 3-8248
(į vakarus nuo California Avenue)
CHARLES ZEKAS, Secretary

OFISO VALANDOS:
Pirmad., Antrad., Penktad ir Šeštadienį 9:00 ryto iki 4:30 val. po pietų.
Tretadienį uždaryta. Ketvirtadienį 9:00 ryto iki 8:00 val. vakare.

\$500 iki \$1,500 nuolaidos naujiems 1958 m. automobiliams

1958 Chrysler - Plymouth - Imperial

Daugybė gerų visų išdirbsčių vartotų automobilių. Galima nupirkti be pinigų išsimokėjimais.

BALZEKAS MOTOR SALES, INC.
U WILL LIKE US
CHRYSLER - PLYMOUTH - IMPERIAL
SALES and SERVICE

4030 Archer Avenue Chicago, Illinois
Lietuvių didžiausia ir patikimiausia automobilių prekyba.

Taupykite, kur Jūsų santaupos neša gerą pelną ir yra saugios

Universal Skolinimo ir Taupymo Bendrovė moka aukštus dividendus. Saugi įstaiga, nes indėliai yra apdrausti per Federal Savings & Loan Insurance Corp. iki \$10,000 kiekvienam asmeniui. Lengvai pasiekama iš visų miesto dalių. Keičia ir išduoda savo čekius ir duoda paskolas perkantiems namus

UNIVERSAL SAVINGS AND LOAN ASSOCIATION
1800 So. Halsted Street
Telefonas: HAYmarket 1-2028

MARSHALL SAVINGS earn **Highest dividend**

HENRY J. MORAVEC, President

N. W. CORNER HARLEM and OGDEN AVE.
RIVERSIDE, ILLINOIS
SEND US YOUR SAVE-BY-MAIL KIT

Name _____
Address _____
City _____

MOVING APPRAUSTAS PERKRAUSTYMAS MOVING
IS TOLI IR ARTI
Nauji dideli trokai - Naujaisi kraustymo frankia
Ilgu metu patyrimas - Pigus ir sąžiningas patarimas
JUOZAS NAUJOKAITIS
2022 W. 69th Chicago 36, Ill. Tel. WElbrook 5-9209

Lietuvių Taupymo ir Skolinimo Bendrovių Lygos Nariai
kuriose kiekvieno santaupos yra apdraustos iki \$10,000.00, o namų paskolos duodamos lengvomis sąlygomis.

CHICAGO SAVINGS & LOAN ASSN.
6245 SOUTH WESTERN AVE. GRovehill 6-7575 CHICAGO 36, ILLINOIS

CONTINENTAL SAVINGS & LOAN ASSN.
4559 SOUTH PAULINA STREET YArds 7-0145 CHICAGO, ILLINOIS

CRANE SAVINGS & LOAN ASSN.
2555 WEST 47th STREET LAFayette 3-1083 CHICAGO 32, ILLINOIS

DISTRICT SAVINGS & LOAN ASSN.
3430 SOUTH HALSTED STREET CLIFFside 4-0104 CHICAGO 8, ILLINOIS

ST. ANTHONY SAVINGS & LOAN ASSN.
1447 SOUTH 49th COURT TOWnhall 3-8131-2 CICERO 50, ILLINOIS

UNIVERSAL SAVINGS & LOAN ASSN.
1800 SOUTH HALSTED STREET HAYmarket 1-2028 CHICAGO 8, ILLINOIS

